

A komfortzóna elhagyása

Interjú Esterházy Marcell-lel

Esterházy Marcell a Képzőművészeti Egyetem Intermédia Tanszékén diplomázott 2003-ban. Párizsban Lucien Hervé tanítványaként kezdett fotográfiával foglalkozni, majd bő egy évtizeden át Franciaországban élt és alkotott. Fotóiban, installációiban és videómunkáiban talált tárgyak, valamint jellemző képi ábrázolásmódok új kontextusba helyezésével a történelemhez fűződő viszonyunk egyszerre személyes és egyetemes, sokszor ellentmondó természetére irányítja a figyelmet.

SA: Nem létezne manipuláció, ha mi nem lennénk hiszékenyek?

Esterházy Marcell: Az emberiség egy része mindig is fogékony volt a megtévesztésre. Hitről és hiszékenységről egyaránt olvashatunk a Bibliában, ahogy bizonyíték nélkül elfogadott tényekről is. A manipuláció talán kicsit később jelent meg, és szerintem nem függ össze feltétlenül a kettő. A manipuláció lényege pont az, hogy a befogadó nincs tudatában, hogy épp mi történik vele, tehát nem kell elhinnie – az inkább már befolyásolás lenne. Persze rengeteg olyan helyzet van a mindennapjainkban, amikor ezek összekapcsolódnak, és könnyebben talál utat magának a manipuláció egy hiszékenyebb közegben. Sokszor pont az elkeseredettséggel és a bizonytalansággal küzdők fogékonyabbak erre. Az összeesküvés-elméletek hívói leggyakrabban csalódott, a saját életükben elvesztett emberek, akik hajlamosak valami külső okot találni az élet keserűségére. Ilyenkor nyitottabbak vagyunk valami ismeretlen, rajtunk kívülálló dologra.

SA: Mára alapélményünké vált a tényekhez való hozzáférés lehetetlensége, a véleménybuborékok és a visszhangkamrák áthatolhatatlansága, az irányított kommunikáció, a médiumok manipulatív működése.

EM: Valami egészen biztosan és érezhetően megváltozott az elmúlt 15-20 évben. Ahogyan kinyílt a világ mindenki számára, és elképesztő mennyiségű adat és információ szakadt a nyakunkba, úgy lettek egyre

nehézben felismerhetőek a viszonyítási pontok. A képzőművészek ebből a szempontból viszonylag jó pozícióban vannak, mert alaphelyzet, hogy mindig mindent megkérdőjelezünk és megvizsgálunk más oldalról is. Ez nemcsak a kutatásalapú vagy a koncept jellegű munkáknál van jelen, hanem a festészetben is. Én ezt látom a leggyakrabban közös nevezőnek, ezt a fajta megkérdőjelezését és a folyamatos vizsgálatát a dolgoknak, legyen szó vászon-

↑
ESTERHÁZY Marcell: *The other side of the moon*, 2021, giclée-print, 35×35 cm
A művész jóvoltából

ra felvitt olajfesték foltokról vagy performanszról. Kicsit olyan, mint amikor beütött a Covid, és hirtelen mindenki otthon maradt gondolkodni önmagán, az életén és a jövőjén, kérdések sokasága zúdult az emberekre, és mindenki kereste a válaszait. A művészet folyamatosan ezt csinálja.

SA: Személyes és kollektív nálad szorosan összefonódik?

EM: Ez részben abból adódik, hogy a családi szál a művészeti munkámban egy jól dokumentált és az európai történelemben szervesen és aktívan részt vevő családhoz kötődik. Ezért is kezdtem el ezzel foglalkozni, mert mindig érdekelt, hogyan lesz egyéni történeteimből valami általános, mondjuk úgy, európai helyzet. Például az, hogy kitelepítették a családomat, rengeteg történetet és emléket idéz fel, de önmagában ez nekem nem lenne annyira érdekes művészeti szempontból, ha ezek a sztorik nem tudnának kinyílni és valami egyetemesről mesélni.

SA: Az általános politikai és médiaelméleti kérdéseket elemző alkotásaid a műalkotások létrejöttét megelőző kutatás alapján kapcsolódnak a valósághoz való hozzáférhetőségnek és a képi reprezentációk megbízhatóságának kríziséhez?

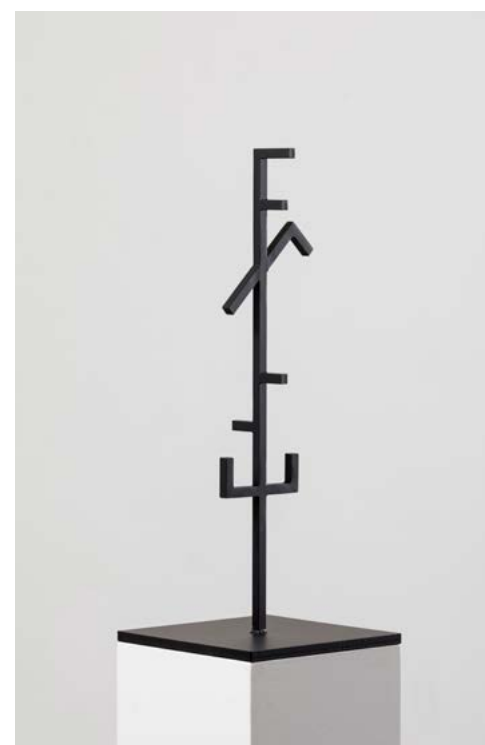
EM: A kutatás szót mindig óvatosan merem csak használni, mert a művészet esetében ebbe annyi minden belefér, ami más tudományágakhoz kapcsolódó kutatásnál nem. Rengeteg idő megy el olyasmire, aminek az eredménye egyáltalán nem biztos, hogy akár halványan meg fog jelenni egy készülő munkán, viszont elengedhetetlen, hogy átgyűrjem magam rajta, mert tudnom kell, hogy lesz-e annak jelentősége később. Ez persze nem lenne, ha elég okos lennék,

megfelelő tudásom vagy olyan rálátásom lenne a történelemre, a nyelvre, a filozófiára, a zenére, mint nagyon kevés embernek, akit ismerek vagy ismertem. Történelem-régészet szakra jelentkeztem érettségi után, és bár akkor nem vettek fel, a mai napig ez a hozzáállás határoz meg. Érdekelnek a múltban lezajlott folyamatok, de leginkább akkor, amikor felfedezem bennünk a jelenünkre és a jövőre mutató rétegeket. A traumákat, melyek sokszor generációkon keresztül meghatároznak minket.

SA: Alkotói szándékaidat befolyásolja vagy éppen irányítja a propaganda, a hazugság vagy a manipuláció mindennapokra rátelepülő ereje?

EM: A művészet rengetegszer él olyan eszközökkel, melyeket adott esetben kritizál. Ugyanúgy használja azokat a stratégiákat és csatornákat. A *Propaganda*-sorozatom (2015) elvihető plakátokra készült nagy példányszámban, és a mai napig látom lakásfotókon, hogy feltűnik egy-egy darab belőle. Több ezer terjedt szét elég hatékonyan a kiállítás alatt.

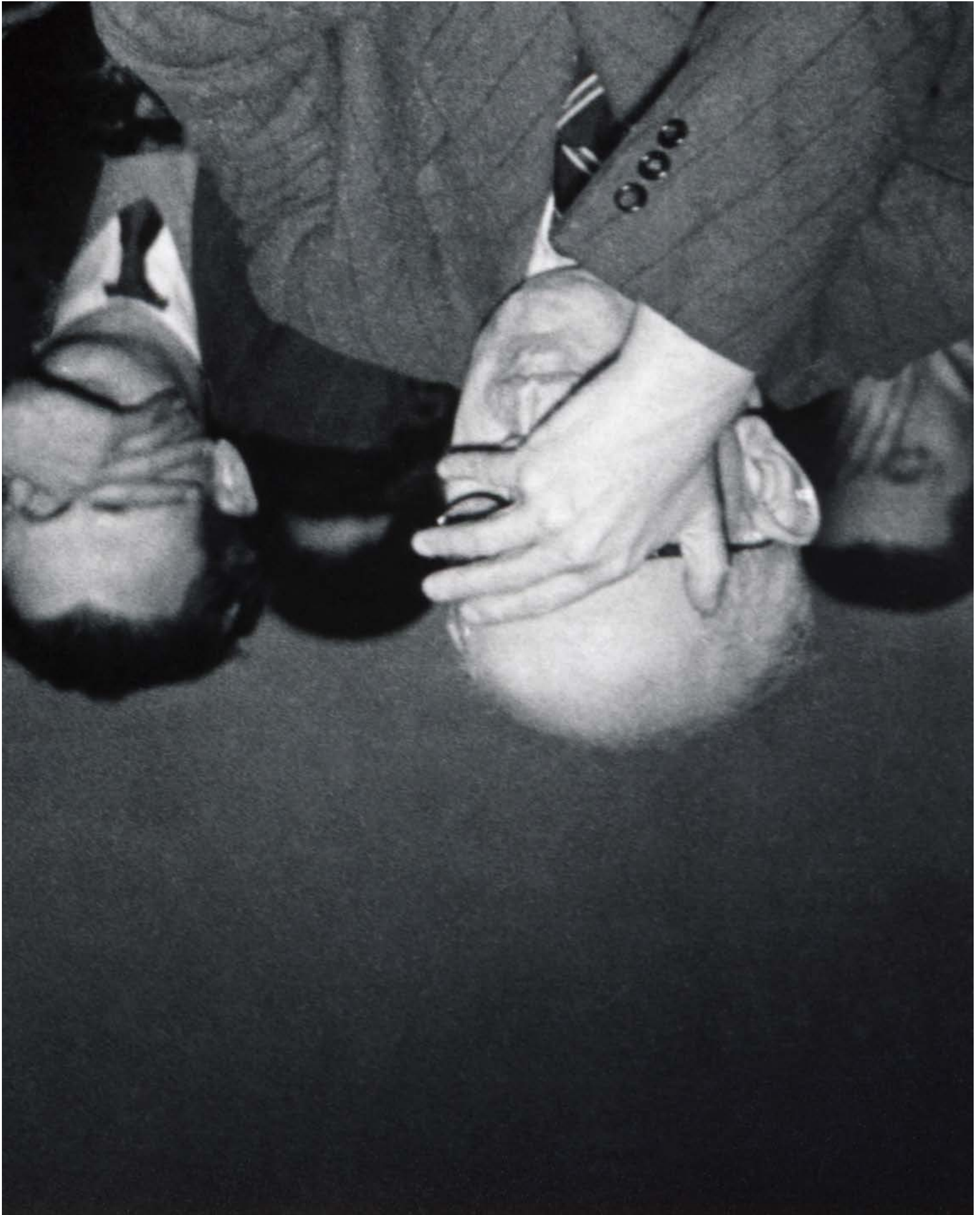
Direkt napi politikai dolgokkal ritkán foglalkozom; egyrészt sokkal lassabban dolgozom ennél, másrészt gyakran tapasztaltam, hogy nekem jobban megy, ha hagyok leüledni és távolabbról szemlélni bizonyos történeteket. Erre vannak amúgy remek ellenpéldák, mint Király András *MMA*-sorozata, Horváth Tibor ad-rajzai vagy Merényi

↑
ESTERHÁZY Marcell: *Hét főbűn (Gula)*, 2021, szinterezett acél, 90 cm
 A művész jóvoltából

Dániel *Napirajza*. Gyorsak, pontosak, és az interneten rendkívül hamar célba érnek.

SA: Az, hogy egy archív dokumentumból kortárs műalkotás jön létre, esetekben nem pusztán a művészi kisajátítás eredménye.

↑
ESTERHÁZY Marcell: *Camouflage*, 2021,
giclée-print, 75×60 cm
A művész jóvoltából

A kiválasztott archív alapanyagot egy hozzá fűződő történet teszi fontossá és aktuálissá, mely a legtöbb esetben egy politikai vagy társadalmi jelenséggel állítható asszociatív viszonyba.

EM: Többretegű munkákról van szó, azaz van egy első olvasat, melynél nagyon meghatározó, hogy milyen médiumot választok, hogyan installálom, mire nagyítok vagy keretezek. Ez elkerülhetetlen ahhoz, hogy egyáltalán eljussak a befogadóhoz. Utána sokszor megjelenik egy személyes réteg, lévén gyakran foglalkozom családi dolgokkal, aztán van egy réteg, amit korábban „kinyílásnak” neveztem, ez azt jelenti, hogy hirtelen másnak is érdekes lesz ez a személyes történet. Mindeközben rengeteg asszociáció, reflexió és kapcsolódási pont keletkezik, melyek egy részét hol felfedezik, hol nem. Gyakran, és ez a legizgalmasabb, a befogadók is hoznak újabb rétegeket.

SA: *Factum* című kiállításod többek között a valótlanág, a képi manipuláció, a bizonyosság és a hamis tudat problémakörét járta körül.

EM: Ez a tavaly nyári kiállítás az acb Galériában hosszú idő után az első olyan anyag volt, ami tudatosan nem a személyes csa-

ládi szálból indul el, hanem abból a mindannyiunk által érezhető új helyzetből, hogy folyamatosan el vagyunk bizonytalanodva. Nemcsak azért, mert a populista politika előretörésével megszűnt az értelmes vita vagy a tényeken alapuló párbeszéd, hanem mert mi magunk is gyakran vakon hiszünk a saját igazunkban anélkül, hogy körbenéznénk, mi is történik körülöttünk.

SA: A *Factum* rámutat arra is, hogy a valóság talán éppen olyan kommunikációs sémák és trükkök mögött húzódik, amelyek a figyelmünket kisajátítják, és az igazságot ígérik.

EM: Olyan korai kommunikációs technikákat kerestem, melyek egyértelmű jelrendszerként használtak a maguk idejében, ezen belül is olyat, ahol a jobb és bal oldal egyértelmű kommunikációja kellett ahhoz, hogy az üzenet átmenjen. A szemafor története rendkívül érdekes. Már a legelső verzióiban is ott volt a manipuláció lehetősége, a titkosított üzenetek, a tőzsdei információk elrejtése és továbbítása egy manuális csatornán.

SA: Intermédia szakon végeztél a képzőn, mégis a legfontosabb médiumod a fotográfia. Ez a legalkalmasabb mindazok kifejezésére, amiket a beszélgetés során érintettünk?

↑
ESTERHÁZY Marcell: *Factum*, 2021, kékpapír, lézerprint, tus, 30×20 cm
A művész jóvoltából

EM: A fotográfia iránti érzékenységem korábbról gyökerezik. Ez az a médium, amit biztosan használok, és amiben első körben gondolkodom úgy, hogy közben nem tartom magamat fotográfusnak. Ha a képalkotásnak ez a formája mégsem alkalmas a kifejezésre, akkor továbblépek, és megvizsgálom, mi jöhet még szóba. A médiumváltás általában jót tesz a munkának, más oldala domborodik ki egy témának, és sokszor újabb rétegekkel gazdagodik. Alapvetően technikai képekben gondolkodom, azon belül érzek nagyobb és kényelmesebb mozgásteret. Amikor ebből kilépek, akkor viszont épp az ismeretlenség a vonzó, az, hogy mások tudására vagyok kénytelen hagyatkozni.